

ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ФАРМАКОЛОГІЇ ТА ТОКСИКОЛОГІЇ НАМН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЕКСПЕРТНИЙ ЦЕНТР МОЗ УКРАЇНИ

І. Ф. Бєленічев, Н. О. Горчакова, Н. В. Бухтіярова,
І. Б. Самура, Т. А. Бухтіярова, О. О. Нагорна, С. А. Моргунцова,
А. А. Єгоров, В. П. Риженко, О. В. Тихоновський

ПОБІЧНА ДІЯ ЛІКІВ

ПІДРУЧНИК

*Для студентів вищих закладів медичної освіти
Міністерства охорони здоров'я України*

Вінниця
Нова Книга
2021

УДК 615.065(075.8)

П41

*Рекомендовано вченою радою Запорізького державного медичного університету
як підручник (протокол №6 від 15 грудня 2020 р.)*

Авторський колектив:

**І. Ф. Бєленічев, Н. О. Горчакова, Н. В. Бухтіярова, І. Б. Самура, Т. А. Бухтіярова,
О. О. Нагорна, С. А. Моргунова, А. А. Єгоров, В. П. Риженко, О. В. Тихоновський**

Рецензенти:

Нефьодов О. О. – доктор медичних наук, професор, декан І міжнародного факультету, професор кафедри загальної та клінічної фармації ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”.

Ядловський О. Є. – доктор біологічних наук, головний науковий співробітник відділу медичної хімії ДУ “Інститут фармакології та токсикології НАМНУ”.

П41 Побічна дія ліків : підручник для студентів вищих закладів медичної освіти / І. Ф. Бєленічев, Н. О. Горчакова, Н. В. Бухтіярова [та ін.] ; Запорізький державний медичний університет. – Вінниця : Нова Книга, 2021. – 360 с.

ISBN 978-966-382-901-2

У підручнику, відповідно до програми з елективного курсу “Побічна дія ліків” для студентів медичного факультету вищих навчальних закладів, представлено побічну дію ліків, що застосовуються в сучасній клінічній практиці, наведено також міжнародні класифікації ліків, їх побічних реакцій та характеристики кожного типу побічних реакцій.

Механізми побічної дії лікарських засобів та їх профілактика розглядаються на основі останніх досягнень фундаментальної фармакології. Завдяки доступно викладеному матеріалу, це видання допоможе студентам краще засвоювати основні положення і теоретичні знання з фармакології та побічної дії ліків, які потрібні кожному лікарю. Книга містить таблиці, алфавітний покажчик та глосарій, які сприятимуть швидкому пошуку потрібної інформації.

Підручник призначений для використання студентами, інтернами і випускниками вищих медичних навчальних закладів, буде корисним для практикуючих лікарів.

УДК 615.065(075.8)

Охороняється законом про авторське право. Жодна частина даного видання не може бути відтворена в будь-якому вигляді без письмового дозволу автора та видавництва

© Авторський колектив, 2021
© Запорізький державний
медичний університет, 2021
© Нова Книга, 2021

ISBN 978-966-382-901-2

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
Перелік умовних скорочень	7
РОЗДІЛ 1. Основи раціональної фармакотерапії. Причини, що сприяють виникненню побічних реакцій при медичному застосуванні лікарських засобів	8
РОЗДІЛ 2. Класифікації побічних реакцій лікарських засобів	13
РОЗДІЛ 3. Контроль за побічною дією ліків. Фармакологічний нагляд. Встановлення причинно-наслідкового зв'язку між застосуванням лікарського засобу і побічними реакціями	25
РОЗДІЛ 4. Побічні ефекти лікарських засобів, що впливають на автономну нервову систему	30
4.1. Побічна дія холінергічних засобів	30
4.2. Побічна дія адренергічних засобів	47
РОЗДІЛ 5. Побічні ефекти лікарських засобів, які застосовують для місцевої і загальної анестезії	61
5.1. Побічна дія місцевих анестетиків	61
5.2. Побічна дія загальних анестетиків (засобів для наркозу)	66
РОЗДІЛ 6. Побічні ефекти лікарських засобів, що впливають на функції центральної нервової системи	74
6.1. Побічна дія наркотичних і психотропних речовин	74
6.2. Побічна дія наркотичних анальгетиків	94
6.3. Побічна дія ненаркотичних анальгетиків і нестероїдних протизапальних препаратів	102
6.4. Побічні ефекти снодійних препаратів	116
6.5. Побічні ефекти антипсихотичних препаратів (нейролептиків) і препаратів літію	120
6.6. Побічна дія анксиолітичних препаратів (транквілізаторів)	124
6.7. Побічні ефекти антидепресантів	125
6.8. Побічні ефекти протиепілептичних засобів	127
6.9. Побічні ефекти протипаркінсонічних засобів	129
6.10. Побічні ефекти психостимуляторів (психомоторних стимуляторів)	130

6.11. Побічні ефекти аналептиків	131
6.12. Побічні ефекти ноотропних і нейропротективних препаратів	131
6.13. Побічна дія седативних засобів	132
6.14. Побічні ефекти адаптогенних препаратів	133
6.15. Побічна дія спирту етилового	133

РОЗДІЛ 7. Побічна дія препаратів, які застосовують для лікування захворювань серцево-судинної системи.

7.1. Оцінка несприятливих наслідків застосування серцево-судинних засобів ..	138
7.2. Класифікація серцево-судинних лікарських засобів за рекомендаціями ВООЗ та оцінка їх безпеки	142
7.3. Побічні ефекти кардіотонічних засобів та інших препаратів, які застосовуються для лікування серцевої недостатності	145
7.4. Побічні ефекти антиаритмічних препаратів	152
7.5. Побічні ефекти антиангінальних препаратів	157
7.6. Побічні ефекти сечогінних засобів	165
7.7. Побічні ефекти гіполіпідемічних (антиатеросклеротичних) препаратів. . . .	170

РОЗДІЛ 8. Побічні реакції на лікарські засоби, що впливають на органи дихання

8.1. Побічні ефекти бронхолітиків та інших препаратів, що застосовуються для лікування бронхообструктивних захворювань	173
8.2. Побічні ефекти відхаркувальних препаратів	177
8.3. Побічні ефекти протикашльових засобів	180

РОЗДІЛ 9. Побічні ефекти препаратів, які застосовуються в гастроентерології.

9.1. Побічні ефекти препаратів, що впливають на апетит	182
9.2. Побічні ефекти препаратів, які застосовують при порушенні секреторної функції шлунка	184
9.3. Побічна дія лікарських засобів, що впливають на моторику шлунка	193
9.4. Побічна дія блювотних та протиблювотних засобів	199
9.5. Побічна дія лікарських засобів, що впливають на моторику кишечника . . .	203
9.6. Побічна дія антидіарейних препаратів	205
9.7. Побічна дія препаратів, що впливають на мікрофлору кишечника	206
9.8. Побічна дія препаратів, які застосовують при порушенні ексреторної функції підшлункової залози	207
9.9. Побічна дія гепатопротекторів	209
9.10. Побічна дія жовчогінних засобів	211

РОЗДІЛ 10. Побічна дія гормональних та протигормональних препаратів	213
10.1. Типові побічні реакції на гормональні препарати гіпоталамуса і гіпофіза . . .	213
10.2. Типові побічні реакції на препарати тиреоїдних гормонів, антитиреоїдні засоби та препарати паратиреоїдних гормонів	225
10.3. Побічні ефекти гіпоглікемічних препаратів та лікарських засобів для лікування гіпоглікемії	234
10.4. Побічні ефекти препаратів кіркового шару наднирників	243
10.5. Побічні ефекти препаратів статевих гормонів, їх антагоністів та анаболічних стероїдів.	247
РОЗДІЛ 11. Побічна дія препаратів, що впливають на кров	254
11.1. Побічна дія препаратів, що впливають на еритропоез	254
11.2. Побічна дія препаратів, що впливають на лейкопоез	259
11.3. Побічна дія антиагрегантів	263
11.4. Побічна дія препаратів, що впливають на згортання крові	266
11.5. Побічна дія тромболітичних засобів (фібринолітиків).	270
11.6. Побічна дія гемостатичних засобів	272
РОЗДІЛ 12. Побічна дія антибіотиків	276
РОЗДІЛ 13. Побічна дія синтетичних протимікробних засобів	296
РОЗДІЛ 14. Побічна дія противірусних засобів	303
РОЗДІЛ 15. Побічна дія протигрибкових засобів	306
РОЗДІЛ 16. Побічна дія протитуберкульозних засобів	310
РОЗДІЛ 17. Побічна дія протиглисних засобів	314
17.1. Протигельмінтні засоби	314
РОЗДІЛ 18. Побічна дія протипротозойних засобів	318
18.1. Протипротозойні засоби	318
РОЗДІЛ 19. Побічна дія протипухлинних лікарських засобів	324
РОЗДІЛ 20. Нові інформаційні технології в моніторингу небажаних реакцій лікарських засобів	335
Рекомендована література	352

Навчальне видання

Бєленічев Ігор Федорович
Горчакова Надія Олександрівна
Бухтіярова Ніна Вікторівна та ін.

Побічна дія ліків

Підручник

Редактор *В. О. Парфенюк*
Комп'ютерна верстка *О. С. Парфенюк*
Коректор *Л. Я. Шутова*

Підписано до друку 27.08.21. Формат 70×100/16. Папір офсетний.
Гарнітура Segot UI. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 29,17. Зам. № 2125.

ПП “Нова Книга”
21029, м. Вінниця, вул. М. Ващука, 20
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2646 від 11.10.2006 р.
(067) 6562650, (063) 5270178
E-mail: info@novaknyha.com.ua
www.nk.in.ua